

Deelrapport

Evaluatie samenwerking rondom hulpverlening

Uitgevoerd in het kader van de
evaluatie Beleidsbrief Bestrijding
van Kindermishandeling.

Amsterdam, april 1994
Van Dijk, Van Soomeren en Partners
Pauline de Savornin Lohman

Inhoudsopgave

	pagina
1 Inleiding	1
2 Samenvatting evaluatie-uitkomsten	3
2.1 Toetsing van formele criteria en randvoorwaarden	3
2.2 Toetsing van criteria met betrekking tot inhoud en werkwijze	3
3 Aanbevelingen	8

Bijlage: Doelstellingen en resultaatverplichtingen projecten

1 Inleiding

In de Beleidsbrief Bestrijding van Kindermishandeling wordt het belang aangegeven van samenwerking bij hulpverlening inzake kindermishandeling¹.

Teneinde een stimulans te geven aan de verbetering van de samenwerking binnen bestaande samenwerkingsverbanden heeft het Ministerie van WVC het experiment 'verbetering samenwerking bij hulpverlening inzake kindermishandeling' opgezet. Gedurende de jaren 1992 en 1993 is in totaal een subsidie van f 518.978,- per jaar ter beschikking gesteld aan zeven reeds bestaande samenwerkingsverbanden².

Het WVC-experiment had tot doel de samenwerkingsverbanden te stimuleren planmatig te werken aan **verbetering** en **verbreding** van het hulpverleningsaanbod bij kindermishandeling.

De **verbreding** betreft het werkkterrein waar de samenwerking zich op richt: van incest of seksueel geweld naar kindermishandeling in het algemeen (fysieke, seksuele, psychische mishandeling en verwaarlozing). Tevens dient invulling gegeven te worden aan het meersporenbeleid: hulp bieden aan slachtoffer, dader en verwant(en).

De beoogde **verbetering** diende gericht te zijn op een verdieping van samenwerking op uitvoerend niveau, maar ook op beleidsinhoudelijk en bestuurlijk niveau³. De doelstellingen van het experiment zijn vertaald in een aantal concrete resultaatverplichtingen in formele en inhoudelijke zin (deze zijn integraal opgenomen in bijlage 1).

Het experiment is (najaar 1993) in opdracht van WVC geëvalueerd door een extern onderzoeksbureau⁴. Het evaluatie-onderzoek richtte zich op de vraag of, en op welke wijze invulling is gegeven aan de door WVC van tevoren geformuleerde doelen en resultaatverplichtingen (zie bijlage 1). Het onderzoek werd uitgevoerd door middel van materiaalanalyse, interviews met sleutelpersonen en een enquête onder de deelnemers aan de verbanden.

Aangezien het experiment als initiatief genoemd wordt in de Beleidsbrief Bestrijding van kindermishandeling zijn in het kader van de evaluatie van de Beleidsbrief enkele aanvullende evaluatie-activiteiten uitgevoerd.

1 Er is een samenvatting gemaakt van het eerder genoemde tussenevaluatierapport.

1 In de Beleidsbrief wordt de omschrijving van kindermishandeling aangehouden die door de Raad voor het Jeugdbeleid wordt gehanteerd. Binnen het evaluatie-onderzoek houden we dezelfde omschrijving aan. Deze luidt als volgt: *Kindermishandeling is elke vorm van voor het kind bedreigende en gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de opvoeders het kind in de afhankelijkheidsrelatie, actief of passief, opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend aan het kind in de vorm van fysiek letsel en/of psychische stoornissen.*

2 Het betreft samenwerkingsverbanden in de volgende gebieden: Drente (provinciaal verband), Rotterdam (lokaal verband), Oost-Gelderland (regionaal verband), Noord-Brabant (provinciaal verband), Midden-Holland (regionaal), Noord-Holland Noord (regionaal), Goeree Overflakkee en Hoekse Waard (2 regionale verbanden).

3 Met beleidsinhoudelijke samenwerking wordt bedoeld op zowel de beleidsmatige verankering van de opbrengsten van de samenwerking binnen de deelnemende instellingen, als op samenwerking tussen instellingen op directie/managementniveau ten behoeve van de beleidsontwikkeling inzake hulpverlening bij kindermishandeling in het betreffende gebied. Bij 'bestuurlijke samenwerking' dient vooral gedacht te worden aan samenwerking met het provinciaal bestuur, dat per 1 januari 1992 verantwoordelijk is geworden voor het jeugdhulpverleningsbeleid.

4 A. van Burik en P. de Savornin Lohman: 'Tussenevaluatie projecten verbetering samenwerking kindermishandeling', Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP), Amsterdam, januari 1994. Gezien de korte termijn tussen de uitvoering van de tussenevaluatie (najaar 1993) en de beëindiging van de experimentperiode (januari 1994) heeft WVC afgezien van het laten uitvoeren van een **eindevaluatie**.

- 2 Er is een aanvullende belronde gehouden met de coördinatoren van de zeven samenwerkingsprojecten. Aandachtspunten daarbij waren de continuering van de verbeterde samenwerking na beëindiging van de WVC-subsidie (per 1-1-'94) en de stand van zaken rond de implementatie en het gebruik van de in de projecten ontwikkelde protocollen⁵.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste uitkomsten van de (tussen)evaluatie weer-gegeven. Een en ander is aangevuld/geactualiseerd met materiaal uit een telefonische informatieronde langs de projecten na afloop van de experimentperiode. Afsluitend (hoofdstuk 3) wordt ingegaan op de aanbevelingen uit het evaluatierapport.

⁵ Het thema 'protocolontwikkeling' wordt extra belicht met het oog op de grote waarde die hieraan gehecht wordt in het overheidsbeleid (zie Beleidsbrief) en de in het veld gesignaleerde problemen dienaangaande.

2 Samenvatting evaluatie-uitkomsten

2.1 Toetsing van formele criteria en randvoorwaarden

Door WVC waren van tevoren eisen gesteld aan de verbanden betreffende:

- 1 de gewenste deelnemerssamenstelling van de verbanden,
- 2 de wijze waarop de door WVC beschikbaar gestelde middelen (niet) ingezet dienden te worden (geen aparte voorzieningen/functies creëren),
- 3 de niveaus waarop de samenwerking verdiept diende te worden (niet alleen uitvoerend, maar ook beleidsmatig en bestuurlijk), en
- 4 de verankering van de resultaten van het experiment binnen de deelnemende instellingen.

Ten aanzien van de punten 1 en 2 bleken de projecten aan de gestelde eisen te voldoen.

Wat betreft de samenwerking op beleidsmatig niveau (punt 3) bleek dat (eind 1993) slechts twee verbanden hieraan een structurele invulling hadden gegeven in de zin dat er beleidsmatig overleg en afstemming plaatsvindt tussen instellingen op het niveau van directie/management. In slechts één verband is sprake van structurele samenwerking tussen het project en de provincie⁶. Er is meestal wel sprake van verdieping⁷ van de samenwerking op uitvoerend niveau. Verder heeft het experimentele project vooral bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van de overlegstructuren **binnen** de verbanden.

De vorderingen op het vierde punt (verankering resultaten) zijn nauw verweven met de (hierna te bespreken) resultaten ten aanzien van inhoud en werkwijze.

2.2 Toetsing van de criteria met betrekking tot inhoud en werkwijze

Deze criteria hadden betrekking op:

- 5 verbreding van de doelstelling naar alle vormen van kindermishandeling;
- 6 ontwikkeling van het meersporenbeleid;
- 7 ontwikkeling en implementatie van protocollen;
- 8 ontwikkeling van interne evaluatie-instrumenten;
- 9 deskundigheidsbevordering van de deelnemers;
- 10 verspreiding van kennis en ervaring binnen de deelnemende instellingen;
- 11 vergroting van de externe bekendheid van de verbanden;
- 12 continuering van de gerealiseerde verbeteringen na de experimentperiode.

ad 5) verbreding van de doelstelling

Hoewel vrijwel alle samenwerkingsverbanden hun originele doelstelling formeel verbreed hebben naar alle vormen van kindermishandeling⁸, blijkt dat het de verbanden vaak moeilijk valt om aan deze verbreding handen en voeten te geven.

- Er is onzekerheid of onenigheid over de vraag of de gehanteerde hulpverlenings-

6 Door de evaluatoren wordt hierbij de kanttekening geplaatst dat het, gezien de samenstelling en doelstelling van de verbanden (uitvoerend/hulpverlening), ook niet opportuun is te eisen dat deze 'hoger niveau' samenwerking tot stand worden gebracht vanuit de verbanden zelf.

7 De verdieping heeft plaatsgevonden op aspecten als coördinatie, informatie-uitwisseling tussen instellingen, bekendheid met elkaars werkteerren en onderling vertrouwen.

8 In de praktijk houdt dit in dat de originele doelstelling (die betrekking had op samenwerking in de hulpverlening bij incest of seksueel geweld) werd uitgebreid naar (samenwerken bij) fysieke kindermishandeling, psychische kindermishandeling en verwaarlozing.

methodieken (met name het meersporenbeleid) bij gevallen van niet-seksuele kindermishandeling ook toepasbaar is.

- Bij gevallen van niet-seksuele kindermishandeling ontbreekt meestal een strafrechtelijk 'spoor' waardoor men bij de daderbehandeling een stok achter de deur mist.
- In een aantal verbanden signaleert men een gebrek aan deskundigheid over (problematiek en hulpverlening bij) niet-seksuele vormen van kindermishandeling.

Ondanks deze problemen heeft de formele verbreding van de doelstelling (en bekendmaking daarvan aan de buitenwacht) wel tot gevolg dat het aantal consultaanvragen en meldingen van niet-seksuele vormen van kindermishandeling langzaam begint toe te nemen. Van een meersporenbenadering van niet-seksuele vormen van kindermishandeling is echter nog geen sprake.

ad 6) het meersporenbeleid (MSB)⁹

In alle projecten wordt gewerkt aan de (verdere) ontwikkeling van het meersporenbeleid, maar er zijn aanzienlijke verschillen in het stadium waarin deze ontwikkeling verkeert. Ook de wijze waarop het MSB organisatorisch wordt ingevuld verschilt per lokatie.

In twee van de zeven onderzochte verbanden is het MSB echt uitgekristalliseerd. Opvallend kenmerk van deze vergevorderde verbanden is dat het MSB altijd het uitgangspunt van de hulpverlening vormt en dat er organisatorisch sprake is van één organisatie die een duidelijke centrale regiefunctie heeft¹⁰ ten aanzien van de coördinatie en afstemming van de hulpverlening aan de verschillende sporen.

ad 7) protocolontwikkeling

In 4 van de 7 verbanden is hard gewerkt aan de ontwikkeling van protocollen¹¹, waarin wordt aangegeven hoe de hulpverlening in de praktijk dient te verlopen. Volgens WVC dienden in de protocollen de volgende zaken geregeld te worden: melding, registratie, exploratie, verantwoordelijkheden, taakverdeling, verwijzingsmogelijkheden, maximale termijnen die gehanteerd worden voor reactie op een melding, onderzoek, start hulpverlening, tussentijdse check op het nakomen van gemaakte afspraken, nazorg en privacy van alle betrokkenen.

De ons bekende protocollen (3 van de 4) verschillen onderling nogal sterk wat betreft de onderwerpen die daarin aan de orde komen. Geen van de protocollen regelt alle door WVC genoemde punten. De protocollen zijn vooral gericht op afspraken rond het starten en uitvoeren van de hulpverlening, waardoor de nadruk ligt op afspraken rond het melden, casecoördinatie en casemanagement.

In de meeste verbanden heeft de protocolontwikkeling nogal wat voeten in de aarde gehad. Na bestudering van bestaande (instellings)protocollen koos men meestal voor het ontwikkelen van een 'eigen' samenwerkingsprotocol, los van (protocollen van) de betrokken instellingen. Dit protocol werd vervolgens - na interne flattering

9 Het meersporenbeleid (vroeger vaak driesporenbeleid genoemd) houdt in dat er in de hulpverlening aandacht is voor hulp aan slachtoffer, dader en verwant(en) (partner van de dader, andere kinderen in het gezin). Over het algemeen wordt ervan uit gegaan dat de hulpverlening aan de verschillende 'sporen' onafhankelijk van elkaar dient te geschieden, maar dat er daarbinnen wel sprake dient te zijn van afstemming van de verschillende sporen. Degene die geïnteresseerd is in de vele praktische problemen die verbonden zijn aan het daadwerkelijk op gang brengen en uitvoeren van meersporen hulpverlening zij verwezen naar de publikatie van het PIT Noord-Brabant. ('Het spoor bijster', Provinciaal Incestteam Noord-Brabant, Tilburg, 1993.)

10 Op basis van het evaluatie-onderzoek kunnen geen conclusies worden getrokken over al dan niet succesvolle modellen t.a.v. MSB. De daarin geïnteresseerde lezer zij verwezen naar de publikaties van het NIZW, dat zich bezighoudt met modelontwikkeling op dit gebied.

11 In twee projecten heeft men (voorlopig) afgezien van de ontwikkeling van protocollen. Bij één project behoorde protocolontwikkeling niet tot de doelstellingen.

binnen het verband - ter accordering voorgelegd aan de directies van betrokken instellingen. In één verband is ook veel tijd besteed aan het introduceren van het protocol bij uitvoerend werkers van de instellingen.

Op het moment van de tussenevaluatie was in de 4 verbanden een protocol ontwikkeld, dat gefiatteerd was (of binnenkort gefiatteerd zou worden) door de directies van de betrokken instellingen. De telefonische follow-up leverde weinig nieuwe informatie op over de protocollen. De protocollen zijn pas sinds kort losgelaten op het veld en men kon nog weinig zeggen over de effecten die dit had op melding en hulpverlening. In één verband signaleerde men een toename van meldingen van fysieke kindermishandeling aan het BVA. Dit werd gezien als een teken dat het protocol gebruikt werd door collega-hulpverleners.

ad 8) interne evaluatie-instrumenten

Onder 'interne evaluatie' worden door WVC in feite twee zaken geschaard:

- evaluatie op beleidsmatig niveau, waarbij gedacht wordt aan het instrument 'registratie', met als doel knelpunten in het aanbod op te sporen en te analyseren;
- anderzijds de bewaking van de kwaliteit van hulpverleningsprocessen zelf, bijvoorbeeld door het opzetten van een case-volgsysteem.

Op beide punten is in de meeste verbanden niet veel extra's ontwikkeld in de experimentperiode:

- Men bedient zich in de meeste projecten van een eenvoudige volgregistratie en/of men maakt gebruik van de registratie van het BVA. Van een beleidsmatige interpretatie van registratiegegevens (knelpunten opsporen, ontwikkelingen signaleren, witte plekken in het aanbod opsporen) is in de meeste verbanden (nog) geen sprake¹².
- Kwaliteitsbewaking door middel van een case-volg systematiek is slechts in één verband ontwikkeld. Wel worden gemaakte afspraken overal bewaakt door voorzitters van consultatie- en adviesteams en casemanagers.

ad 9) deskundigheidsbevordering

In alle verbanden is enige - echter weinig planmatige - aandacht besteed aan deskundigheidsbevordering van de deelnemers. Deskundigheidsbevordering is een zaak (gebleven) van de individuele deelnemers en hun instellingen, aangezien deze de zaak moeten financieren.

De deskundigheidsbevordering binnen de verbanden richtte zich, naast algemene kennis omtrent kindermishandeling, met name ook op het onderwerp dader-behandeling.

Van het aanbod dat op landelijk niveau werd gedaan door STAT is door een deel van de verbanden gebruik gemaakt. Enkele verbanden zagen hiervan af, onder andere wegens de (hoge) kosten van het STAT-aanbod¹³.

ad 10) verspreiding van kennis en ervaring binnen instellingen

Het overdragen van de in de verbanden opgedane kennis en ervaring naar collega's binnen de eigen instelling wordt meestal overgelaten aan het individuele initiatief van de deelnemers. Enkele verbanden ondernemen of overwegen wel extra activi-

12 Al eerder werd geconstateerd dat - gezien de samenstelling en doelstelling van de verbanden - men eigenlijk niet van deze verbanden kan verwachten dat zij op beleidsmatig niveau actief zijn. Dit zien wij hier ook weer terug.

13 De belangstelling voor dit cursusaanbod bleek zó tegen te vallen dat eind 1992 overigens is besloten de prijs omlaag te brengen. De evaluatie van dit deskundigheidsbevorderend aanbod maakt eveneens onderdeel uit van de evaluatie Beleidsbrief Bestrijding van Kindermishandeling (zie hiervoor het deelrapport Evaluatie aanbod deskundigheidsbevordering kindermishandeling).

teiten op dit vlak.

ad 11) vergroten van externe bekendheid

Er komen over het algemeen weinig consultaanvragen van derden binnen bij de verbanden. Vrijwel alle verbanden zijn wel bezig of voornemens om de externe bekendheid te vergroten door vindplaatsgerichte voorlichting, het organiseren van studiedagen en/of het uitbrengen van folders.

Uit de follow-up belronde bleek dat de meeste verbanden de laatste maanden van de projectperiode hebben gebruikt om hun aanbod en werkwijze breder bekend te maken aan deelnemende instellingen en aan derden (niet-deelnemers aan het verband).

ad 12) continuering na de experimentperiode

Het behoud van de bereikte resultaten is in de eerste plaats (formeel) gegarandeerd doordat zaken als verbreding en protocolontwikkeling zijn geaccordeerd door directies van instellingen. In sommige verbanden worden de nieuw opgezette overleg- en werkvormen (deels noodgedwongen) opgenomen binnen reguliere instellingen. Daarbij maakt men zich soms zorgen over behoud van de kwaliteit.

In een aantal verbanden is daarnaast gezocht naar nieuwe financieringsbronnen, met name om de coördinatiefunctie nog een tijdje in stand te kunnen houden. Uit de follow-up belronde blijkt dat men in geen van de verbanden er in is geslaagd om nieuwe financieringsbronnen aan te boren. In zeker drie verbanden betekent dit dat de projectcoördinator zijn of haar werkzaamheden moet staken. In de overige gevallen zijn de coördinatoren door hun werkgever in de gelegenheid gesteld om hun coördinerende activiteiten voorlopig voort te zetten respectievelijk af te ronden.

Het wegvallen van de coördinatiefunctie heeft (aldus de zegsliden) in geen van de verbanden verstreckende gevolgen: de verbanden kunnen zelf voortbouwen op hetgeen ontwikkeld is. Ook de in het kader van het project opgezette of verbeterde overlegstructuren (stuurgroepen, werkgroepen) blijven over het algemeen bestaan. In twee verbanden is men bezig om de in de regio ontwikkelde werkwijze uit te zetten in naburige regio's.

Resumerend kan over de doelbereiking op de vier inhoudelijke hoofddoelstellingen van het project (verbreding, MSB, protocolontwikkeling en interne evaluatie)¹⁴ gesteld worden dat op het gebied van verbreding, MSB en protocolontwikkeling de meeste resultaten zijn geboekt. Interne evaluatie is binnen de meeste verbanden in zoverre ontwikkeld dat men systematisch gemaakte afspraken bijhoudt. Van een beleidsmatige interpretatie van evaluatie-activiteiten is in de meeste verbanden niet of nauwelijks sprake.

De doelen die betrekking hebben op de verbreding en verankering van de in de verbanden geboekte resultaten (anders dan via de implementatie van protocollen) worden tot nu toe echter niet of slechts mondjesmaat bereikt.

Het experiment heeft dus vooral een kwaliteitsverhogend effect gehad voor de directe deelnemers. Of en hoe deze verbetering 'doorwerkt' naar de achterliggende instellingen en naar de bredere omgeving blijft de vraag. Daarbij moet echter niet vergeten worden dat een aantal ontwikkelingen die in dat opzicht van belang zijn (externe voorlichting en de implementatie van protocollen) pas recent echt in gang is gezet, en dat de resultaten daarvan slechts op de langere termijn zichtbaar kun-

¹⁴ De doelstellingen verspreiding van kennis, vergroten van de externe bekendheid en continuering van de verbeterde samenwerking zijn doelen die betrekking hebben op de continuering en verspreiding van de inhoudelijke resultaten.

nen worden.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat men zich in de meeste verbanden in eerste instantie (en terecht) geconcentreerd heeft op het bereiken van de inhoudelijke doelen (verbreding, MSB, protocol). Op het moment dat de evaluatie plaatsvond (anderhalf jaar na de start van het experiment) was men over het algemeen net begonnen de aandacht te verleggen naar de meer extern gerichte doelen. Dit is ook een logische volgorde.

De uitkomsten van de - onder de deelnemers aan de verbanden gehouden - enquête bevestigen het hierboven geschetste beeld:

- Volgens de deelnemers functioneren de verbanden goed op het gebied van de gezamenlijke doelafbakening en coördinatie. Verder zijn twee belangrijke psychologische voorwaarden voor samenwerking aanwezig (vertrouwen en bereidheid tot discussie).
- Desalniettemin blijkt de onderlinge afstand op instellingsniveau nog groot te zijn: de goede persoonlijke verhoudingen vertalen zich dus niet als vanzelf in betere verhoudingen tussen de betrokken instellingen.
- Voorts is er ook volgens de deelnemers zelf onvoldoende sprake van kennisvermeerdering en verankering binnen de instellingen zelf, hoewel men wel zegt steun vanuit de directie te ervaren.

3 Aanbevelingen

Op basis van de evaluatie-uitkomsten (aangevuld met informatie uit de follow-up ronde) kunnen de volgende aanbevelingen worden geformuleerd¹⁵.

Aanbevelingen aan/aandachtspunten voor de samenwerkingsverbanden zelf

- Het is van belang te zorgen dat de instellingsvertegenwoordiging binnen het verband vast is en dat de status van vertegenwoordiger binnen de instelling geformaliseerd is.
Op zijn minst dienen instellingen die een centrale rol spelen binnen de verbanden (BVA, Raad voor de Kinderbescherming, politie, RIAGG) hun deelname aan de verbanden intern te formaliseren.
- Zorg binnen de overlegstructuur voor een structurele vorm van beleidsmatige samenwerking tussen instellingen (bijvoorbeeld door het instellen van een stuurgroep van managers). Het veilig stellen van korte lijnen naar het beleidsniveau - en bij voorkeur naar het directie/managementniveau - is van groot belang.
- De verbrede doelstelling van de verbanden moet meer 'handen en voeten' krijgen door actieve externe voorlichting hierover aan verwijzers (huisartsen, schoolmaatschappelijk werkers en dergelijke).
- Wat betreft het meersporenbeleid kunnen 'beginners' veel leren van gevorderden op dit gebied. De verbanden zouden onderling ervaringen moeten uitwisselen. Hoewel deze evaluatie maar een beperkt beeld geeft van de mogelijke organisatievormen van het meersporenbeleid, lijkt een organisatorisch model met één centrale en onafhankelijke spilfunctie een goede kans van slagen te hebben. Verder moet het in de nabije toekomst mogelijk zijn om, op basis van de opgedane ervaringen met MSB, een of enkele (organisatorische) blauwdrukken voor MSB op te stellen. Daarmee wordt voorkomen dat men overal het wiel opnieuw uitvindt. Het NIZW heeft hiertoe al een eerste aanzet gedaan.
- Er moet gewerkt worden aan het vergroten van de bekendheid van de in de verbanden ontwikkelde protocollen bij de (collega-)uitvoerenden van de deelnemende instellingen en zo mogelijk ook in breder verband (niet deelnemende instellingen). Steun vanuit directie/management van de instelling is daarbij essentieel.
Ervaringen met het protocol en opmerkingen ten aanzien van de (on)bruikbaarheid daarvan zullen gericht verzameld en bijgehouden moeten worden. Op basis hiervan zal na verloop van tijd het protocol aangepast moeten worden.
- Wat betreft de doelstelling interne evaluatie kunnen de samenwerkingsverbanden zeker nog wat steun van buitenaf gebruiken. Men zou concrete instrumenten (registratieformulieren, casevolgsysteem) kunnen aanreiken en ondersteuning kunnen bieden bij de invoering en het gebruik hiervan.
Interne evaluatie dient actief bewaakt te worden door een functionaris binnen het verband.
- Nu de projecten wat verder ontwikkeld zijn spitst de behoefte aan deskundigheidsbevordering zich sterker toe op specifieke, soms heel praktische, vragen. Men heeft dan niet meer zoveel aan algemene (inleidende) cursussen: veel meer

¹⁵ De hierna volgende aanbevelingen zijn geen letterlijke samenvatting van de aanbevelingen uit het evaluatie-rapport. Op basis van de nagekomen informatie en verder ontwikkelde inzichten/kennis bij de evaluatoren zijn de aanbevelingen uit het rapport bijgesteld en omgewerkt.

leereffect kan bereikt worden door verbanden die 'op dezelfde weg zitten' met elkaar in contact te brengen.

- De verspreiding van kennis binnen de betrokken instellingen kan beter centraal (vanuit het verband) aangepakt worden, bijvoorbeeld door het organiseren van mini-conferenties en studie(mid)dagen voor meerdere instellingen tegelijk. Dit zal zeker ook de bekendheid van en het draagvlak voor het samenwerkingsverband ten goede komen: het is ook een stukje marketing.

Aanbevelingen aan/aandachtspunten voor landelijke en provinciale overheden en landelijke of provinciale (ontwikkelings)organisaties

- **Deskundigheidsbevordering:** aangezien men in veel verbanden tegen dezelfde (inhoudelijke en praktische) vragen aanloopt zou onderzocht moeten worden of het mogelijk is om op bepaalde gemeenschappelijke vragen een gericht deskundigheidsbevorderings-aanbod te doen op landelijk (of provinciaal) niveau. Te denken valt aan thema's als de protocolontwikkeling, de organisatie en uitvoering van meersporenbeleid, modellen voor beleidsmatige samenwerking en de problematiek rond het melden (procedures en organisatiemodellen).
- Om dezelfde reden is het zinvol om bijeenkomsten te organiseren met deze verbanden (aangevuld met verbanden die met een vergelijkbare ontwikkeling bezig zijn), waarop ideeën en ervaringen uitgewisseld kunnen worden. Dit zou het begin kunnen zijn van **netwerkvorming** van de samenwerkingsverbanden, gericht op deskundigheidsbevordering en kwaliteitsverbetering. Wat betreft de organisatie en invulling van dergelijke uitwisselingen tussen projecten is een rol weggelegd voor het NIZW en/of provinciale ontwikkelingsorganisaties.
- Naast het organiseren van deskundigheidsbevordering en uitwisseling tussen projecten leent de ontwikkeling van bepaalde concrete **instrumenten** zich voor een meer 'centrale' aanpak. De overheid zou dit kunnen stimuleren door 'modellen' te (laten) ontwikkelen en te (laten) introduceren bij de verbanden. Daarmee wordt voorkomen dat iedere lokatie het wiel zelf uit moet vinden. Ook dit ligt op de weg van het NIZW en/of provinciale ontwikkelingsorganisaties. Instrumenten die zich hiervoor lenen zijn onder andere de interne registratie en casevolgsystemen, klachtenregelingen en (wellicht) meldingsprocedures.
- Het is van belang dat implementatie en gebruik van de in de verbanden ontwikkelde **protocolen** te zijner tijd nader geëvalueerd wordt. Op deze wijze kan in kaart worden gebracht wat de meerwaarde is van de ontwikkelde protocollen voor de samenwerking en (uiteindelijk) de kwaliteit van de hulpverlening.

Bijlage

Doelstellingen en resultaatverplichtingen projecten

Formele criteria/randvoorwaarden

- 1 Deelnemers aan het samenwerkingsverband dienen in ieder geval te zijn: Bureau vertrouwensarts inzake kindermishandeling; Raad voor de Kinderbescherming; RIAGG; Kinder- en Zedenpolitie; JAC; Gezinsvoogdijvereniging; GG&GD. Wenselijk kan zijn als daarnaast de VSK, Kindertelefoon, crisisopvangcentra, dagbehandeling, residentiële jeugdhulpverlening, reclassering en Openbaar Ministerie betrokken zijn bij de samenwerkingsvorm.
- 2 Bij het experiment gaat het niet om het creëren van nieuwe voorzieningen of het aantrekken van nieuwe medewerkers maar om het verbeteren van het huidige functioneren.
- 3 Samenwerking dient zich op drie niveaus (uitvoerend, beleidsinhoudelijk en bestuurlijk) te voltrekken, waarbij op elk niveau de juiste vertegenwoordiging door instellingen moet worden afgevaardigd.
- 4 De samenwerking moet structureel ingebed worden in het beleid van de betrokken instellingen, zodat na afloop van de experimenten de activiteiten doorgang kunnen vinden.

Doelstelling en inhoud

- 1 Er dient een gemeenschappelijke doelstelling te zijn op basis van een gedeelde visie op kindermishandeling en hulpverlening aan/ behandeling van het systeem waarbinnen kindermishandeling heeft plaatsgevonden.
- 2 Binnen het samenwerkingsverband moet aandacht zijn voor alle vormen van kindermishandeling: lichamelijke, seksuele, psychische kindermishandeling en verwaarlozing.
- 3 Er moet sprake zijn van een driesporenbeleid: hulp aan slachtoffer, verwant en dader. Hiaten in de hulpverlening moeten door de directies of besturen van de instellingen (in gezamenlijk overleg) worden opgepakt. Indien nodig zal er een plan van deskundigheidsbevordering moeten worden opgesteld en uitgevoerd, om alle functies goed te kunnen vervullen.

Werkwijze en bijsturing

- 1 Er moet een protocol komen waarin staat aangegeven hoe de hulpverlening in de praktijk moet verlopen (onder andere registratie, exploratie, verantwoordelijkheden, taakverdeling, verwijzingsmogelijkheden, maximale termijnen die gehanteerd worden voor reactie op een melding, onderzoek, start hulpverlening, tussentijdse check op het nakomen van gemaakte afspraken, nazorg, privacy van alle betrokkenen).
- 2 Op basis van onder andere de registratie dienen knelpunten gesignaleerd en geanalyseerd te worden. Deze regelmatig terugkerende activiteit dient te leiden tot een aanpassing in het aanbod naar de cliënt en naar de betrokken werkers (instrumentontwikkeling, deskundigheidsbevordering).
- 3 Om een goed zicht te houden op de kwaliteit van de hulpverlening moet er tevens een 'case-volgsysteem' worden ontwikkeld, waarmee de effectiviteit en de kwaliteit van de geboden hulp systematisch worden geëvalueerd.